

శ్రీకృష్ణ రాయబారము (వచనము)

అత్రావుడ్.

భారతదేశానికి శ్రీకృష్ణుని రాయబారము బాంబరకు శేట తెల్లమగా యురికువట్టునులభ్యశ్రీని వ్రాయబడినది. 1, 2, 3, ఫారముల బాంబరకు పకనీయ గ్రంథముగా వాడబడుచున్నది తెల. రు 0—5—0

ఆంధ్ర వీరరాధన అత్రావుడ్

ఆంధ్రవీరులలో అగ్రగణ్యులగు వారి చరిత్రములు విపులముగా వ్రాయబడినవి. ప్రతివారు తెలుసుకొనవలసిన విషయములు చాలా కలవు. 4, 5 ఫారముల బాంబరకు పకనీయ గ్రంథముగా వ్రాయబడినది. తెల. రు. 0—12—0

మారుతి హిందూదేశ చరిత్ర కథలు

నాల్గు. అయిదు తరగతులకు అత్రావుడ్.

ఇది తెలబగు నమనరించి వ్రాయబడినది. యీపుస్తకము యిదివరకు ఉండు పుస్తకములకన్న చాలా బాగుగయున్నదని పెక్కుమంది ఉపాధ్యాయులు అభిప్రాయముల నిచ్చియున్నారు. గ్రంథకర్తలు మునిమాణిక్యం, నరసింహారావుగారు, B. A., L. T., శేటి గుబ్రుచ్యసోమయాజులు గారు, B. A., L. T., తెల. రు 0-5-0 మార్గం 25 చిత్రపటములగులవు ఆంధ్రదేశ చరిత్రకథలు 5 వ తరగతికి రు 0-5-0

మారుతి హిందూదేశ చరిత్ర

I st ఫారమునకు అత్రావుడ్.

గ్రంథకర్తలు; మునిమాణిక్యం నరసింహారావుగారు, B. A., L. T సాహితీసమితి శేటి గుబ్రుచ్యసోమయాజులుగారు, B. A., L. T.

మొదటిఫారమునకు తెలబగు నమనరించి వ్రాయబడినది అనేక మంది ఉపాధ్యాయులు చాలా బాగుగయున్నదని అభిప్రాయముల నిచ్చియున్నారు. తెల. రు. 0-8-0 35 చిత్రపటములు.

వలయునాదు:— మారుతిరాం అండ్ కంపెనీ, వల్లివరపు, మిక్కు-పెల్లిరపు బెజవాడ.

వేమన రత్నములు

— * మంచి వస్తువు

జి. నిక్కమైన మంచి నీల మొక్కటి చాలు!
దళకు బెళుకు రాళ్ళు తట్టెడల
చాటుపద్యమిలను జాలదా మొక్కటి
విశ్వదాభిరామ వినురవేను.

టీక. విశ్వదాభిరామ=లోకమునకు బ్రియమైనవాడ! శేమ=
శేమా, వినుర=వినుము : నిక్కమైన=నిజమైన : మంచి నీలము=నీలము అను
పేరగల రాయి. ఒక్కటి చాలు! = చాలును : తళకు బెళుకు రాళ్ళు=
మాచినంతనే భ్రమింపఁ జేయు నట్టి మెఱుపుతో గూడుకొన్న రాళ్ళు :
తట్టెడు=గంపెడు, ఏల=ఎందుకు? చాటు పద్యము=రసము, భావము
గలిగి విడిగా వ్రాయఁబడు పద్యము : ఇలను=భూమియందు : ఒక్కటి
చాలదా=చాలును.

తా. లోకమునకు బ్రియమైన ఓ శేమా! లాభములేని మెఱుపుతో
గూడుకొన్న రాళ్ళు తట్టెడైనను బనికిరావు. రసభాగములు గలిగిన చాటు
పద్య మొక్కటి చాలినట్లే మంచి నీల మొక్కటి చాలును.

ఆ. గంగగోవు పాలు గంఠెడైనను జాలుఁ

గడివెడైన నేల ఖరముపాలు

భక్తి కలుగు కూడు పట్టెడేచాలురా విశ్వ. 2

టీక. విశ్వ...వేమ, గంగగోవు పాలు = నల్లని యావుపాలు, గంఠెడైనను = గరిటెడైనను: చాలు = చాలును; గడివెడైన = కుండెడైన; ఏల = ఎందుకు; ఖరముపాలు = గాడిదపాలు; భక్తి, కలుగు = ఉన్న; కూడు = అన్నము, పట్టెడే = పట్టిడైనను; చాలురా = చాలును.

తా. కడివెడు గాడిదపాలకంటె నల్లని యావుపాలు గరిటెడైనను చాలును. భక్తిగలిగి పెట్టు అన్నము పట్టెడేచాలును.

—* చి త్ర శు ద్ధి : —

ఆ. చిత్తశుద్ధి గలిగి చేసిన పుణ్యంబు

కొంచెమైన నదియుఁ గొడువకాదు

విత్తనంబు మట్టి నృక్షంబునకు నెంత విశ్వ. 3

టీక. విశ్వ...వేమ: చిత్తశుద్ధి = మనస్సులోపలకు, కల్మషము లేకుండ నుండి; చేసిన = దీనిన; పుణ్యము = మంచికార్యము; కొంచె మైనను = స్వల్పమైనను; అదియు = అది: కొడువకాదు = తక్కువకాదు; విత్తనంబు = బీజము; మట్టి నృక్షంబునకు = మట్టిచెట్టునకు; ఎంత = మిక్కిలి తక్కువనుట.

తా. మనస్సులో కల్మషము లేకుండ చేసిన పుణ్యము కొంచె మైనను తక్కువకాదు. అంతపెద్దమట్టిచెట్టునకు విత్తన మెంతయుండును?

ఆ. ఆత్మశుద్ధి లేని యాచార మదియేల

భాండశుద్ధి లేని పాకమేల

చిత్తశుద్ధి లేని శివపూజలేలరా విశ్వ. 4

టీకా తాత్పర్య సహితము.

టీక. విశ్వ...శేష-అత్మ శుద్ధి=మనస్సు నిర్మలముగా నుండుట ;
 లేని=లేకయున్న ; ఆచారము, ఆది, ఏల=ఎందుకు ; భాండశుద్ధి=కుండ
 కడుగుకొనుట ; లేని = లేనట్టి ; పాకము=వంట ; ఏల=ఎందుకు ; చిత్తశు
 ద్ధిలేని, శివపూజ=ఈశ్వరునిగొలుచుట, ఏలరా—

తా. మనస్సు సరిగా లేని వట్టి యాచారమెందుకు ? కుండ కడగు
 కొనకుండ వంట చేసి కొనుట యేమి బాగుండును ? అట్లే చిత్త శుద్ధి లేని
 శివపూజ యెందుకు ?

—* స జ్జ ను (మ *—

ఆ. మిరెపగింజ చూడ మీద నల్లగ నుండు

గొట్టికి చూడ లోన జులుకు మనును

సజ్జనులగువారి సారమిట్లుండురా విశ్వ. 5

టీక. విశ్వ...శేష;—మిరెపగింజ, చూడ=చూచిన, మీద=పైన
 నల్లగనుండు ; కొట్టికి చూడ=కొట్టికి చూచిన, లోన=లోపల ; జులుకు
 మనును=చుంటపెట్టును ; సజ్జనులు=మంచి పురుషులు ; ఆగువారి=అయిన
 వారి ; సారము=బలము ; ఇట్లుండురా=ఇట్లుండును.

తా. మిరెపగింజ చూపులకు చిన్నదిగా నుండి, కొట్టికినచో పెట్టు
 కారముగ నుండునో, యట్లే సజ్జనులు పైకి గనబడక యుండును.

ఆ. మృగమదంబు చూడ మీద నల్లగ నుండు

బోధ విల్లు దాని పరిమళంబు

గురువులైన వారి గుణములీలాగురా విశ్వ. 6

టీక. విశ్వ...శేష ; మృగమదంబు=కస్తూరి ; చూడ=చూడగా ;
 మీద=పైన, నల్లగనుండు = నల్లగా నుండును, దాని = దానియొక్క

పరిమళంబు = మువాసన, పరిశుద్ధి = ప్రకాశించున, గురువులైనవారి =
సజ్జనులగువారి, గుణములు = గుణములు, ఈలాగురా.

తా. కన్నులి వైకి నల్లగ నున్నను దాని మంచివాసన యెట్లు
ప్రకాశించునో, యట్లే సజ్జనులు గుణములుకూడ నుండును.

— అల్పఁడు - సజ్జనుఁడు —

ఆ. అల్పఁడెపుడుపల్కు నాడంబరముగాను

సజ్జనుండు పల్కుఁజల్లగాను

గంచు పల్కినట్లు కనకంబు పల్కునా విశ్వ.

7

టీక. విశ్వ...వేమ; అల్పఁడు = హీనగుణము కలవాడు, ఎపుడు =
ఎప్పుడు, ఆడంబరము గాను = బడాయితో, పల్కును = పలుకును,
సజ్జనుండు = మంచిగుణములుకలవాడు, చల్లగాను = శాంతముతో, పల్కున్ =
పల్కును. గంచు, పల్కినట్లు = మోగినట్లు, కనకంబు = బంగారము,
పలుకునా ?

ఆ. నిండుననులపాటు నిలిచి గంభీరమై

వెట్టివాగు పాటు వేగబొర్లి

అల్పఁడొడవరీతి సధికుండునామనా విశ్వ.

8

టీక. విశ్వ...వేమ; నిండుననులు = బాగుగా జలముతో నిండియున్న
ననులు, పాటు = ప్రసహించును, నిలిచి, గంభీరమై = గంభీరముగా, వెట్టి
వాగు = చిన్న ప్రవాహము, పాటు, వేగ = క్రమముగా, బొర్లి, అల్పఁడు =
హీనగుణములు కలవాడు, ఆడు రీతి = పలుకు విధమున, అధికుండు = గొప్ప
వాడు, ఆడునా ?

తా. చిన్న చిన్న ప్రవాహములు క్రమముగని పొరుగును బ్రసి
హించును, నిండు నది గంభీరముగా నిలిచియుండును. అట్లే అల్పఁడు
పల్కినట్లు అధికుండు పలుకడు.

ఆ. $X \circ X$ పాటు నెప్పుడు X దలని X తిత్తోడ

ముటికి వాగు పాటు మ్రోతతోడ

పెద్ద పిన్న తనము చేరిమి యాలాగు విశ్వ. 9

టీ. విశ్వ... చేమ - $X \circ X = X \circ$ గానది, ఎప్పుడు, X దలని = చలనము లేని, X తిత్తోడ = నక్షత్రతోడ, పాటు = పాటును; ముటికి వాగు = ముటికి వాగు, మ్రోతతోడ = చప్పుడుతోడ, పాటు, పెద్ద పిన్న తనము చేరిమి = అల్పలకును, సజ్జనులకుండు భేదము ఇట్లే యుండును.

తా. $X \circ$ గానది చలనము లేకుండా బ్రవహించును. ముటికి వాగు ధ్వని తో బ్రవహించును. పెద్ద పిన్నలకు భేద మిట్లే యుండును.

— • ఉ త ము డు . • —

ఆ. నేరనన్న వాడు నెరజాణ మహిలోన

నేర్తునన్న వాడు నిందఁజెందు

ఊరకున్న వాడె యుత్తమయోగిరా విశ్వ. 10

టీ. విశ్వ... చేమ; నేరనన్న వాడు = తెలియదని చెప్పవాడు; నెరజాణ = మంచి తెలివిగలవాడు; నేర్తునన్న వాడు = సర్వము తెలియునని చెప్పవాడు; నిందఁజెందు = అపవాదఁబొందును; ఊరకున్న వాడె = ఏమి యుఁచెలియదని చెప్పవాడె; ఉత్తమయోగిరా = మంచియోగి.

తా. తెలియదని చెప్పవాడే మంచి తెలివిగలవాడు. తెలిసినదని చెప్పవాడు నిందఁబొందును. యేమియు తెలియదని యూరకున్న వాడే యుత్తమఁడు.

.. పి టి కి వా డు . ..

ఆ. మేకిపండు చూడ మేలిమై యుండును

బొట్ట విచ్చి చూడఁ బురుగులుండు

బికికి వాని మదిని బికమిలాలాగురా విశ్వ. 11

టీ. విశ్వ...వేమ. మేడిపండు-చూడ=చూచిన; మేలిమై యుండును=బాగుగా నుండును; పొట్ట=కడుపు; విచ్చి=లేచి; చూడ, పురుగులుండు=పురుగులుండును; పిటికివాని=పిటికివానియొక్క; మదిని=మనస్సులోపల; లింకము=గట్టితనము; ఈలాగురా.

తా. మేడిపండు పైకి బాగుగానుండి లోపల పురుగులుండినట్లే పిటికివాని మనస్సులో గట్టితనమట్లే యుండును,

—, గుణము. —

ఆ. పూజకన్న నొచ బుద్ధి నిదానంబు

మాటకన్న నెంచ మనసు దృఢము

కులముకన్న మిగుల గుణము ప్రధానంబు విశ్వ. 12

టీ. విశ్వ...వేమ, పూజకన్న=పూజకన్న, ఎంచ=ఆలోచించగా, బుద్ధి=బుద్ధి, నిదానంబు=మండిది; మాటకన్న, నెంచ, మనస్సు, దృఢము=గట్టిది; కులముకన్న=జాతికన్న, గుణము; ప్రధానము=ముఖ్యము.

తా. పూజకన్న బుద్ధి నిదానముగా నుండవలెను. మాటకన్న మనస్సు దృఢముగా నుండవలయును. కులముకన్న గుణము ప్రధానమై యుండవలయును.

—, సన్గణము-దుస్సణుడు. —

ఆ. కులములోన నొకడు గుణవంతుడండిన

గులము వెలయువాని గుణముచేత

వెలయ వనములోన మలయజమున్నట్లు విశ్వ. 13

టీ. విశ్వ...వేమ- కులములోన=వంశములోన, ఒకడు, గుణవంతుడు=మంచిగుణముగలవాడు; ఉండిన = ఉన్నచో; కులము,

వెలయును=ప్రకాశించును; వెలయ=ప్రకాశమానమైన. పనములోన=పనమందు, మలయజము=చందనస్పృశము; ఉన్నట్లు=ఉన్నవిధమున.

తా. పనములో చందన వృక్షమున్నట్లు సగ్గణపంతునిచేత కులము ప్రకాశించును.

ఆ. కులములోన నొకడు గుణహీనుడుండిన

గులము చెడును వానిగుణమువలన

వెలయుఁ జెఱుగునుదు వెన్ను వెళలినట్లు విశ్వ. 14

టీ. విశ్వ...శమ—కులములోన=కులమునందు, గుణహీనుడు=దుర్గుణుడు; ఉండిన=ఉన్నచో, వాని=వానియొక్క. గుణమువలన=గుణముచేత, కులము, చెడును=నశించును, వెలయు=ఒప్పునట్టి చెఱుకునందు, వెన్ను=పూవు, వెళలినట్లు=బయలుదేరినట్లు

తా. చెఱుకునందు వెన్ను బయలుదేరినట్లు కులములోన గుణహీనుఁ డన్నచో వానిమూలమున గుణము చెడును.

ఆ. ఉత్తముని కడుపున నోగు జన్మించిన

వాఁడె చెఱుచు వాని వంశమెల్ల

చెఱుకు వెన్ను పుట్టి చెఱుపదా తీపెల్ల విశ్వ. 15

టీ. విశ్వ...శమ—ఉత్తముని కడుపున=మందివాని కడుపున, ఓగు=చెడ్డవాఁడు, జన్మించిన=పుట్టిన, వాఁడే, వాని=వానియొక్క, వంశమెల్ల=కులమెల్ల, చెఱుచు, చెఱుకు = చెఱుకున, వెన్నుపుట్టి = వెన్నుపుట్టి, తీపెల్ల=తీపినెల్ల, చెఱుపదా=చెఱుచును.

తా. చెఱుకున వెన్నుబుట్టి తీపినంతయు చెఱుచునట్లు మంచికులమున చెడ్డవాఁడు బుట్టి ఆ కులమును చెఱుచును.

ఆ. రాముఁ డొకఁడుపుట్టి రవికులమీడేర్చె

గురుశిష్యునియించి కులము జెఱిచె;

ఇలను బుణ్యపాప మీలాగు గానుకో విశ్వ. 16

టీ. విశ్వ...వేమ-రాముఁడు=రాముఁడనువాఁడు, ఒకఁడు, పుట్టి=
 , రవికులము=నూతనకులమును, ఈడేర్చె=వృద్ధిబొందించెను. కురు
 పతి=కాకపులలో పెద్దవాఁడైన దుర్యోధనుఁడు, జనియించి=పుట్టి కులము
 జేఱిచెను. జేఱిచెను, ఇలను=ఘామియై, పుణ్యపాపములు=పుణ్యమును,
 పాపమును, ఈలాగు=ఈలాగున, కానుకో=కాదా?

తా. శ్రీరాముడు జనించి రవికులమునకు గీర్తనెచ్చెను. దుర్యోధనుఁ
 డు జనించి కురుకులమునకు నానము గూర్చెను. పుణ్య పాపము లిట్లే
 యుండును.

—• కు ల్పి తుఁ డు •—

ఆ. వేఱుపురుగుజేరి వృక్షంబు జెఱుచును

చీడపురుగుచేరి చెట్టు జెఱుచు,

గుత్తితుండుజేరి గుణవ తు జెఱుచురా విశ్వ. 17

టీ. విశ్వ...వేమ-వేఱుపురుగు=వేరునంను, పురుగు, చేరి వృ
 క్షంబు=చెట్టును. చెఱుచును, చీడపురుగు=చీడపురుగు, చేరి, చెట్టు,
 చెఱుచు, గుత్తితుండు=సుగుణములు కలవాడు, చేరి, గుణవంతు=మంచి
 గుణములు కలవాని, చెఱుచురా=చెఱుచును.

తా. పురుగు వేరునజేరి వృక్షమును జెఱుచునట్లును, చీడపురుగు
 పాచును జెఱుచునట్లును, చెడ్డగుణములు గలవాడు సుగుణునిజేరి జెఱుచును.

ఆ. హీనగుణమువాని నిలుసేర నిచ్చిన

ఎంతవానికైన నికుమ గలుగు;

ఈగ కడుపుజొచ్చి యిట్టట్ట సేయదా విశ్వ. 18

టీక. విశ్వ...వేమ-హీనగుణము వాని = హీనగుణము కలవానిని ; ఇలు=ఇల్లును : నేరనిచ్చిన = ప్రవేశింపనిచ్చిన ; ఎంతవానికైన = ఎటు వంటివానికైన ; ఇడుమ = బాధ ; కలుగు = కలుగును ; ఈగ, కడుపు చొచ్చి = కడుపున బ్రవేశించి ; ఇట్టట్టు = తలక్రిందుగా ; నేయదా= చేయును.

తా. గురుణుని ఇల్లు నేరనిచ్చినచో, ఎంతటివానికైనను, ఈగ కడుపులో బ్రవేశించి బాధ కలుగజేయునట్లు బాధ కలుగజేయును.

—* హీనుడు *—

ఆ. హీనుడెన్ని విద్య లిలను నేర్చినగాని

ఘురుడుగాడు హీన జనుడే గాని

పరిమళములు మోయ గార్థభము గజమానె విశ్వ. 19

టీక. విశ్వ : వేమ-హీనుడు ; ఎన్ని విద్యలను=ఎన్ని చదువులను ; నేర్చినగాని = నేర్చుకొన్నగాని ; ఘురుడుగాడు = గొప్పవాడు కాదు ; హీనజనుడే=హీనుడే ; కాని, పరిమళములు = సువాసన ద్రవ్యములు, గార్థభము = గాడిచె ; మోయ=మోసినచో ; గజమానె = ఏకగౌనా ?

తా. హీనుడెన్నివిద్యలు నేర్చినను హీనుడే గాని గొప్పవాడు గాడు. సువాసన ద్రవ్యములు మోసినంతనే గాడిచ యేనుగు గాను.

ఆ. విద్య లేనివాడు విద్యాధికుల చెంత

నుండినంత బండితుడు కాదు

కొలని హంసలకడఁ గొక్కెర యున్నట్లు విశ్వ. 20

టీక. విశ్వ...వేమ-విద్యలేనివాడు = చదువు లేనివాడు ; విద్యాధికుల చెంత = చదువుకొన్నవారివద్ద ; ఉండినంత = ఉన్నంతనే. పండితుడు కాదు, కొలని హంసలకడ = సరస్సులో నుండు హంసలవద్ద ; కొక్కెర = కొంగ, యున్నట్లు = యుండినట్లు.

తా. హంసలకడ కొంగయున్న విధమున - చదువులేనివాడుచదువుకొన్నవాని దగ్గఱనున్న మాత్రమునఁ బండితుఁడు కాడు.

— అ ల్ప ఁ డు —

ఆ. అల్పజాతివాని కధికారమిచ్చిన

దొడ్డవారి నెల్ల దోలి తిరుగుఁ

జెప్పు దినెడి కుక్క చెఱకు తీపెరుగునా విశ్వ. 21

టీక విశ్వ...వేమ-అల్పజాతివానికి = సీచకులమువానికి, అధికారము = ఉన్నతమైన పదవిని, ఇచ్చిన = ఇచ్చినచో, దొడ్డవారి నెల్ల = మంచివారి నందఱిని తోలి = వెళ్ళగొట్టి తిరుగున్ = తిరుగును, చెప్పు దినెడి కుక్క = చెప్పుముక్కలను నమలుకుక్క, చెఱకు = చెఱకుయొక్క తీపి = తియ్యదనమును, ఎఱుగునా = ఎఱుంగదు.

తా. అల్పనకు అధికారమిచ్చినచో మంచివారిని వెళ్ళగొట్టును. చెప్పులదిను కుక్క చెఱకుతీపి యేమి యెఱుగును.

ఆ. అల్పజాతిన వాని కధిక భాగ్యము గల్గ

దొడ్డవారిఁ దిట్ట తోలఁగొట్టుఁ

అల్పజాతి మొప్పె యధికుల నెఱుంగునా విశ్వ. 22

టీక. విశ్వ...వేమ-అల్పజాతినవానికి = అల్పనకు, అధిక భాగ్యము = ఎక్కువభాగ్యము, కల్గ = కలిగిన, దొడ్డవారిఁ = మంచివారిని, దిట్ట = చూపించి తోలఁగొట్టు = వెడలఁగొట్టును, అల్పజాతి = సీచకులమునంగఁ బుట్టిన, మొప్పె = మూఱుడు. అధికుల = గొప్పవారిని, ఎఱుంగునా = ఎఱుంగదు.

తా. అల్పనకు భాగ్యముకలిగినచో మంచివారిని దిట్ట వెడలఁగొట్టును. సీచకులమునఁబుట్టిన మూఱు పుధికుల నెఱుంగఁజాలడు.

ఆ. ఎద్దుకైనగాని యేడాది తెల్పిన
మాట దెలిసి నడచు మర్మ మెఱిగి
మొప్పె తెలియలేదు ముక్క దేండ్లకునైన విశ్వ. 23

టీక. విశ్వ...వేమ - ఎద్దుకైనగాని = ఎద్దునకైనను, ఏడాది = ఒక సంవత్సరము, తెల్పిన = తెలిపినవో, మాటచెలిసి = మాటలు గ్రహించి, నడచు = నడచును, మర్మమెఱిగి = రహస్యము కనుగొని, మొప్పె = మూఁడుడు, ముప్పదేండ్లకునైన = ముప్పది సంవత్సరముల కయినను తెలియలేదు = ఎఱుంగలేదు.

తా. ఎద్దునకైనను యొక సంవత్సరము తెలిపినవో మాటలు గ్రహించి యెఱుఁగుదునుగాని, మూఁడుడు ముప్పదేండ్లకైన శర్యలేదు.

ఆ. ఎలుకతోలు దెచ్చి ఏడాది యుతికిన
నలుపు నలుపేగాని తెలుపురాదు
కొయ్యబొమ్మదెచ్చి కొట్టిన బలుకను విశ్వ. 24

టీక. విశ్వ...వేమ - ఎలుకతోలు = ఎలుకయొక్క చర్మమును, దెచ్చి, ఏడాది = ఒక సంవత్సరము, ఉతికిన = ఉతికినను, నలుపు, నలుపేగాని, తెలుపురాదు = నలుపుబడను కొయ్యబొమ్మకై = కొయ్యబొమ్మను దెచ్చి = తీసికొనివచ్చి, కొట్టిన = కొట్టినవో, పలుకదు = మాటలాడదు.

తా. కొయ్యబొమ్మను దెచ్చి కొట్టినవో పలుకని విధమున, ఎలుక చర్మము ఒక సంవత్సరము యుతికినను తెల్లబడదు.

—* ఖ లు (మ . .) —

ఆ. పాముకన్న లేదు పాపిష్టిజీవగు
అట్టిపాము చెప్పినట్టై వినును
ఖానిగుణముమాన్యు ఘనులెవ్వరును లేదు విశ్వ. 25

టీక. విశ్వ...వేమ-పాముకన్న = సర్పముకంటె, లేదు, పాపిష్టి = పాపము జేసుకొనిన, జీవంబు = జంతువు, అట్టి పాము = అటువంటి పాము, చెప్పినట్లే = చెప్పిన ప్రకారమే, వినును, ఖలుని = నీచునియొక్క-గుణము = బుద్ధి, మాన్పు = మాన్పదగిన, గొప్పవారు. ఎవ్వరునులేరు.

తా. పాపపు జంతువైన పాము, చెప్పినట్లు వినునుగాని. ఖలుని గుణము మాత్ర మెవ్వరును మాన్పజాలరు.

ఆ వేముపాలువోసి ప్రేమతోఁ బెంచిన

జేదను విడిగి తీపు చెందబోడు,

ఓగు నోగెగాక యుచితజ్ఞుడెట్లులొను విశ్వ. 26

టీక. విశ్వ...వేమ- కపచెట్టు, పాలువోసి = పాలనుబోసి, ప్రేమతో = ప్రేమతో, పెంచిన = పెంచినను, చేదు = చేదుకనము, విడిగి = పోయి, తీపు = తీడితనము. చెందబోదు, ఓగు = చెడ్డవాఁడు, ఓగెగాక = చెడ్డవాఁడే, యుచితజ్ఞుడు = తెలివికలవాఁడు, ఎట్లులొను = ఎట్లులొను.

తా. పాలువోసి పెంచినను కపచెట్టు తన చేదును విడువనట్లు చెడ్డవాఁడు చెడ్డవాడే యగును గాని మంచివాఁడెట్లుగును ?

ఆ వానివంచదార పాకరపండ్లలో

జాలబోసినవండ్ల జవికిరాదు

కుటిల మానవులకు గుణమేల గల్గురా విశ్వ. 27

టీక. విశ్వ...వేమ, పాలు, పంచదార, పాపరపండ్లలో = (అవి యొక విధమైన చేదుపండ్లలో) చాలన్ = ఎక్కువగా, పోసి, వండ్ల = వండినను, జవికిరాదు = కుచికలుగను, కుటిలమానవులకు = ఖలునకు, గుణమేల = గుణమెట్లు, కలుగురా = కలుగును.

తా. చేదుపండ్లలో పాలు పంచదార పోసి వండినను రుచి కలుగ నట్లు కుటిలనను మంచిగుణము రాదు.

ఆ. ముష్టి వేపచెట్టు మొదలంట బ్రజలకు
 బరగమూలికలకుఁ బనికివచ్చు
 నిర్దయాత్మకుండు నీచుఁడెందునకొను విశ్వ.

28

టీక. విశ్వ...వేప-ముష్టి = ముష్టిచెట్టును, వేపచెట్టు = వేపచెట్టును
 మొదలంట = మొదటివరకును, బ్రజలకు = జనులకు. పరగ = ఒప్పుగా
 మూలికలకు = ఔషధములకు, పనికివచ్చు = ఉపయోగపడును, నిర్దయా
 త్మకుండు = దయలేనివాఁడు, నీచుడు = నిఁగుణము కలవాఁడు, ఎందున
 కొను = ఎందులకు బనికివచ్చును.

నా. ముష్టియు వేపయు మూలికలకు పనికివచ్చునుగాని నీచుఁ
 డెందుకు బనికిరాదు.

ఆ. కానివానితోడఁ గలిసి మెలఁగుచున్నఁ
 గాని వానిగాదె కాంతురవని

దాటి క్రిందఁ బాలు త్రాగిన చందమా విశ్వ. 29

టీక. విశ్వ...వేప-కాని వానితోడ = గౌరవము లేనివానితోడ,
 కలిసి, మెలఁగుచున్న = నీచుగుచున్న, కానివానిగానె = గౌరవము లేని
 వానిగానే. కాంతురు = మాగును, అపని = భూమి, దాటిక్రింద =
 దాటిచెట్టుక్రింద, పాలు. త్రాగిన చందమా = త్రాగినట్లుగును

తా. చెడ్డవానితోఁగలిసి నీచుగుచున్నచో దాటిచెట్టుక్రిందపాలు
 త్రాగినట్లే యగును.

—♦ నిలువదగనిచోటు. ♦—

ఆ. పాల నీడిగింట గ్రోలుచునుండెనా

మనుజులెల్ల గూడి మద్యమంద్రు

నిలువదగనిచోట నిలువ నిందలువచ్చు పిశ్వ.

30

టీక. విశ్వ...వేమ-పాలక = పాలను, ఈడిగింట = ఈడిగింటిలో (కల్లఅమృతాని కులము) గ్రోలుచుండెనా = త్రాగుచున్నచో, మనుజులు = మనుష్యులు, ఎల్ల = అందఱు, కూడి = ఏకమై, మద్యమండ్రు = తాగుడందురు. నిలువఁదగని = నిలువకూడని, చోట = స్థలమున, నిలువ = నిలుచున్నచో, నిందలు = అపవాదలు, వచ్చు = వచ్చును.

తా. ఈడిగింట పాలు త్రాగినను లోకులు దానిని మద్యమే యందురు. అందుచే ఉండకూడని స్థలమున మన్నచో నిందవచ్చును.

—+ తా మ న ము +—

ఆ తామసిచి చేయఁదగదెట్టి కార్యము

వేగిరింప నదియు విషమమగును

బచ్చికాయఁ దెచ్చి పడవేయ ఫలమాన విశ్వ. 31

టీక. విశ్వ...వేమ-తామసిచి = కోపించి, చేయఁదగదు = చేయకూడదు, ఎట్టికార్యము = ఏకార్యమైనను; వేగిరింప = తొందరపడినచో; అదియు = అదికూడ; విషమమగును = వ్యతిరేక మగును; పచ్చికాయ, తెచ్చి పడవేయ = పండివేసిన యెడల; ఫలమాన = ఫలమగునా?

తా. ఏకార్యమైనను కోపముచేతగాని తొందరపడిగాని చేసినచో నది చెడును. పచ్చికాయను పండివేసినచో ఫలమగునా?

.. కో ప ము ..

ఆ. కోపమునను ఘనత కొంచమైపోవును

కోపమునను మిగుల గోడుగలుగు

గోపమహఁచేనేని గోర్కులు సీడేలు విశ్వ 32

టీక. విశ్వ...వేమ-కోపమునను = కోపముచేత, ఘనత = గొప్పతన, కొంచమైపోవును = తగ్గిపోవును, కోపమునను = కోపముచేత, మిగు

ల = మిక్కిలి, గోడు = అల్లరి, కలుగు = కలుగును, కోపము = కోపమును, అడచవేసి = అడచినచో, కోర్కెలు, ఈడేలు = సమకూడును.

తా. కోపమువలన గొప్పతనముపోవును, దానిచేత అల్లరి కలుగును. అది అడచుకొన్నచో, నన్నికోర్కెలు తీరును.

.. స్థాన బ లి మి . .—

ఆ. నీళ్ళమీద నోడ నిగిడి తిన్నగఁ బాల్కె.

బైట మూర్కడైన బారలేదు

నెలవుదప్పుచోట నేర్పరి కొఱగాడు విశ్వ.

33

టీక. విశ్వ...వేమ-నీళ్ళమీద = నిటివైపు, నోడ = ఓడ, నిగిడి-
తిన్నగ, సరిగా, పొగొక్క = పొగొక్కును, బైట = ఈవల, మూర్కడైన
పాటలేదు = పోలేదు, నెలవు = తన స్థలము, తప్పుచోట, నేర్పరి = తెలి-
సినవారైనను, కొఱగాడు = పనికిరాదు

తా. ఓడ నిటిమీద నొక్కొక్క నడచును ఈవల మూర్కడైనను
పోలేదు. అట్లే విన నెలవొప్పినచో బుద్ధిమంతుడైనను పనికిరాదు.

ఆ. నీళ్ళలోను మీరు నిగిడి దూరముచారు

బైట మూర్కడైన బారలేదు

స్థానబల్కిగాని తన బల్కికాదయా విశ్వ.

34

టీక. విశ్వ...వేమ-నీళ్ళలోన = నిటియందు, మీరు = చేప, నిగిడి-
దూరము, పాటు = పోవును, బైట = ఈవల, మూర్కడైన, బారలేదు =
పోలేదు, స్థానబల్కి = తానున్న స్థలముయొక్క బలము, కాని, తనబలిమి=
తనయొక్క బలము, కాదయా = కాదు.

తా. నిటిలో చేప యొక దూరమైనను పోవును. ఈవల మూర్కడై-
నను పోలేదు స్థానబల్కియైనకాని తన బల్కికాదు.

అ. నీశ్వలానమొసలి నిగిడి యేమగుదీయు

బైట గుక్కచేత భంగపడును

స్థానబల్లిగాని తనబల్లి కాదయా విశ్వ.

35

టీక. విశ్వ... వేమ-నీశ్వలాన = నిటియందు, మొసలి, నిగిడి యేమగుక = ఏమగును, బీయు = బాగును, బైట, గుక్కచేత, భంగపడును. స్థానబల్లి = తానున్న స్థలబలము, కాని, తన బలిమి = తనబలము, కాదయా = లేదు.

తా. నిటిగా నున్నంతవఱకు మొసలి యేమగును లాగఁగలను. ఈవలకు వచ్చెనేని గుక్కచేత భంగమొందును. స్థానబల్లియే కాని తన బలిమికాదు.

—♦ క లి మి ♦—

ఆ. కులములేనివాఁడు కలిమిచే వెలయును

గలిమిలేనివాఁడు కులము దిగును

గులముకన్న భూమి గలమి యెక్కువనుమీ విశ్వ 36

టీక. విశ్వ... వేమ-కులములేనివాఁడు = కులములేకపోయినవాఁడు, కలిమిచే = భాగ్యముచేత, వెలయును = ఒప్పును, కలిమిలేనివాఁడు = భాగ్యములేని వాఁడు, కులము దిగును, కులముకన్న, భూమిని = భూమిని, కలిమి = భాగ్యము ఎక్కువనుమి.

తా. కులహీనుఁడు భాగ్యముచేత నొప్పును భాగ్యహీనునకు గులముండును. కులముకన్న సంపదయే యెక్కువ.

ఆ. కులము గలుగువాఁడు గోత్రంబు గలవాఁడు

విద్యచేత విఱ్ఱివీగువాఁడు

పసిఁడిగల్లు వాని బానిస కొడుకులు విశ్వ

37

టీక. విశ్వ...వేమ-కులముగలుగువాడు = మంచికులముగలవాడు;
గోత్రంబుగలవాడు = మంచిగోత్రము కలవాడు, విద్యచేత = చదువు
చేత, విజ్ఞప్తువాడు = గర్వించువాడు, పసిడి = బంగారము, గల్లువాని =
ఉన్నవాని, బానిస కొడుకులు = దాసీపుత్రులు.

తా. మంచికులగోత్రముగలవాడును, విద్యగలవాడును, ద్రవ్య
కంతునకు దాసీపుత్రులని తలంపఁలయును.

ఆ. కనియు గానలేదు కదలింపఁజానోడు

వినియు వినగ లేదు విస్మయమున

సంపద గలవాని సన్ని పాతంబిది విశ్వ.

40

టీక. విశ్వ...వేమ-కనియు = చూచియు; గానలేదు = చూడలేదు
కదలింపఁడు = కదపఁడు; అనోరు = నోటిని; వినియు వినగ లేదు విస్మయ
మున = ఆశ్చర్యమున; సంపదగలవాని = ద్రవ్యకంతుని; సన్ని పాతంబు = సన్ని
పాతగుణము, ఇది.

తా. చూడకపోవుటయు; మాట వినిపించుకొనక పోవుటయు
కలిమిగల వానికున్న సన్ని పాతగుణములు

— లో భి —

ఆ. గొడ్డుటావుల చిరుక గుండ గొంపోయిన

బాలనీక దన్ను బండ్లురాల

లోభివాని నమగ లాభంబు లేదయా విశ్వ.

41

టీక. విశ్వ...వేమ-గొడ్డుటావులు = గొడ్డువులు, చిరుక = చిరుకు
టకు; గుండ; గొంపోయిన = తీసికొనివెళ్ళిన; పాలనీక = పాలీయక;
తన్నుక = తన్నును; బండ్లురాల = పట్నము; లోభివాని = లోభివానిని;
అడుగ = అడిగిండువలన; లాభంబు = సార్థము, లేదయా = లేదు.

తా. గొడ్డుటావును చిరుకుటకు గుండ్రీసుకొని వెళ్ళినను బాలీయక
తన్ను నట్లు లోభిని యాచించినచో ప్రయోజనము లేదు.

ఆ. మేక కుతికబట్టి మెడచన్ను గుడువుగా

ఆక లేలమాను నాశగాక

లోభివాని నడుగ లాభంబులేదయా విశ్వ. 42

టీక. విశ్వ...వేమ-మేక = మేకయొక్క, కుతిక = గొంతుక, పట్టి =
పట్టుకొని, మెడచన్ను = మెడచన్నును, కుడువుగా = కుడిచినచో, ఆకలి
ఏలమాను, ఆశగాక = పట్టియాశయేగాని, లోభివాని, అడుగ, లాభంబు,
లేదయా.

తా. మేక మెడచన్ను బట్టుకొని కుడిచిన నాకలి తీరనట్లు లోభి
వాని నడిగినందువలన ప్రయోజనము లేదు.

ఆ. ఏమి గొందు వచ్చె నేమి తాగొనిపోవు

బుట్టువేళ నరుడు గిట్టువేళ

ధనము లెచట కేగు దానెచ్చటికి నేగు విశ్వ. 43

టీక. విశ్వ...వేమ-ఏమి = దేనిని, గొందు = తీసికొని, వచ్చె =
వచ్చెను, ఏమి-తా = తాను కొనిపోవు = తీసికొనిపోవును. పుట్టువేళ =
పుట్టునప్పుడు, నరుడు = మానవుడు, గిట్టువేళ = చచ్చువేళ, ధనములు =
సంపదలు, ఎచటకీ = ఎక్కడికి, ఏగు = ఏగును, తా = తాను.
ఎచ్చటికి-ఏగు

తా. మానవుడు పుట్టినప్పుడేమి తీసుకొనివచ్చును. చచ్చునప్పుడేమి
తీసికొని పోవును. ఈసంపద లెక్కడికి పోవును. తా నెక్కడికి బోవును.

ఆ. తమవ దెవోసొమ్ము తనదని పోషి ప

ద్రవ్య మెవోసొమ్ము దాచుకొనంగ

బ్రాణమెవోసొమ్ము పారిపోకను నిల్వ విశ్వ.

టీక. విశ్వ...శేష- తనవు = శరీరము, ఎవరిసామ్యు = ఎవరియొక్క-
భవము, తనదని = తనదియని, పోషింప = పోషించుటకు, ద్రవ్యము =
భవము, ఎవరిసామ్యు, దాచుకొనఁగ = దాచుకొనుటకు, పాగిణము =
జీవము, ఎవరిసామ్యు, పాటిపోకను = మనలను విడిచిపోకుండ, నిల్వ =
నిల్పుటకు.

తా. ఈ శరీర మెవరి సామ్యు శుద్ధవ్య మెవరిది. పాగిణము
పోకుండ నిల్పుట కెవ్వరి సామ్యు.

ఆ. పెట్టిపోయలేని వట్టి నరులు భూమి

బుట్టనేమి వారు గిట్టనేమి

పుట్టగొనఁ జెదలు పుట్టనా గిట్టవా విశ్వ. 45

టీక. విశ్వ...శేష- పెట్టిపోయలేని = దానము నేయని, పట్టిన
రులు = ప్రయోజనములేని మానవులు, పుట్టనేమి = పుట్టిననేమి, వారు
గిట్టనేమి = చచ్చిననేమి, పుట్టగొన = పుట్టయందు, చెదలు = చెదపుగు
గులు, పుట్టవా, గిట్టవా = చావవా

తా. దానము నేయని వట్టినరులు పుట్టిననేమి గిట్టిన నేమి పుట్ట
లలో చెదపుగుగులు పుట్టుటలే

—• అన్న దానము . •—

ఆ. అన్ని దానములను నన్నదానమే గొప్ప

కన్నతల్లి కంటె ఘనములేదు;

ఎన్నగునికన్న నెక్కుడు లేదయ్య విశ్వ. 46

టీక. విశ్వ...శేష- అన్ని దానములను = అన్ని దానములలోను, అన్న
దానమేగొప్ప = శ్రేష్ఠము, కన్నతల్లికంటె, ఘనములేదు = గొప్పదిలేదు,
ఎన్న = ఎన్నఁగా, గురునికన్న = గురునికంటె, నెక్కువ లేదయ్య =
ఎక్కువలేదు.

తా. అన్ని దానములలోను అన్నదానము శ్రేష్ఠము కన్నతల్లి
కంటెను, గురునికంటెను నెక్కువ యేమియు లేదు.

— అ శ —

ఆ. ఆశచేత మనుజు లాయువు గలనాళ్లు

తిరుగుచుండురు భ్రమ ద్రిప్పలేక

ముటికి భాండమందు మునురు నీగల భంగి విశ్వ. 46

టీక. విశ్వ...వేమ, ఆశచేత = ఆశచలన, మనుజులు = మనష్యులు, ఆయువు = ఆయుర్దాయము, కలనాళ్లు = ఉన్నంతవరకు, భ్రమ = తోరిక, త్రిప్పలేక = వికలవలేక, ముటికి = కుర్చీపనగల, భాండమందు = కుండయందు, మునురు = కూడు, ఈగల, భంగి = పతనము, తిరుగుచుండురు.

తా. మానవులు భ్రమ త్రిప్పలేక ఆయువు యున్న నాళ్లు ముటికి కుండలో మునురు ఈగలట్లు తిరుగుచుండురు.

ఆ. నీళ్ళలోని మీను నెత్తి మాంసమాళించి

గాలమందు జిక్కుకరణి భువి

అశ్వదగిలి నరుండు నాలానెచెడిపోవు విశ్వ. 48

టీక. విశ్వ...వేమ, నీళ్ళలోని = నీటియందుండు, మీను = చేప, నెత్తి, మాంసము, ఆళించి = తోరి, గాలమందు = గాలమున, చిక్కుకరణి = చిక్కుకొను విధమున, భువి = భూమియందు, అశ్వ = అశ్వయందు, దగిలి = తగుల్కొని, నరుండు, అలాగే = అట్లే, చెడిపోవు = నశించును.

తా. నీటియందున్న చేప మాంసమున తోరించి గాలమునను జిక్కుకొనునట్లు, మానవు డాశయందు దగుల్కొని చెడిపోవును.

ఆ. ఆస పాపజాతి యన్నిటికంటెను

ఆసచేత యతులు మోసపోరి

చూచి విడచువారు సుధాత్ములైదైన విశ్వ. 49

టీక. విశ్వ...వేమ, ఆస = ఆశ, పాపజాతి = పాపపుడైతనిది. అన్నిటికంటెను, ఆశచేత = ఆయాసచేత, యతులు = యోగులు, మోస

పోర = మోసపోలేదా, చూచి = చూచి, విడుచువారు = వదలువారు, శుద్ధాత్ములు = మంచి మనస్సుగలవారు.

తా అన్నిటియందును ఆస మిగుల పాపముగలది, దానిచేత యోగులు గూడ మోసపోయినారు. కావున దానినెఱిగి విడుచువారు మంచివారు.

ఆ. ఆశ కోసివేసి యనలంబు చల్లార్చి

గోచి విగ్రయగట్టి గుట్టు తెలిసి

నిలిచినట్టివాడె నెఱయోగి యెందైన విశ్వ. 50

టీక. విశ్వ...వేమ- ఆశ = ఆశను, కోసివేసి...ఆనలంబు = అగ్నిని, (ఆశయను నగ్నిని) చల్లార్చి = చల్లార్చి, గోచి విగ్రయగట్టి = గట్టిగా గట్టుకొని, గుట్టు తెలిసి = ఈజన్మముయొక్క రహస్యము తెలిసి, నిలిచినట్టివాడె = ఉన్నవాడే, ఎందైన = ఎక్కడైన, నెఱయోగి, యతిశ్యరుడు.

తా. అనయను నగ్నిని చల్లార్చి, గోచి విగించి. మానవ రహస్యమును తెలిసికొనినవాడే యోగి

ఆ చచ్చిపడిన పశువు చర్మంబుకంఠలు

పట్టి పెఱికి తినును బరగ గ్రద్ద

గ్రద్ద వంటివాడు గజపతి కాడొకొ విశ్వ. 51

టీక. విశ్వ...వేమ- చచ్చిపడిన = చచ్చిపోయిన, పశువు = పశువుయొక్క, చర్మంబు = చర్మము కండలు, పట్టి, పెఱికి = లాగి, తినును = భుజించును, బరగ = ఒప్పుగ, గ్రద్ద. గ్రద్దవంటివాడు = గ్రద్దవంటివాడు, గజపతి = ధనమున్నవాడు, కాడొకొ = కాదా

తా. ధనముకలిగి యానకలవాడు చచ్చిన పశువుల కండలు పీకి తిను గ్రద్దవంటివాడు

ఆ. కనక మృగము భువిని గడ్డు లేదనకను

దరుణి విడిచి చనియె దాశరథియు

దెలివిలేనివాడు జేవుఁ డెట్లాయెరా విశ్వ 52

టీక. విశ్వ...వేమ-కనకమృగము=బంగారపులేడి, భువిని=భూమిలో,
కన్దు = కలను, లేదు, అనకను = ఆలోచించకుండా, తరుణికా = భార్యను
విడిచి = వదిలి, చనియె = వెళ్ళెను, దాశరథి = రాముడు, తెలివి లేని
వాడు = యోచనలేనివాడు, జేవుఁడెట్లాయెరా = దైన మెట్లయ్యెను,
తా. బంగారపు లేడి ఉన్నరా లేదా యని ఆలోచించకుండా
రాముడు భార్యను విడిచి వెళ్ళెను ఇతడు వైవి మెట్లయ్యెను ?

— • భోగ భాగ్యము. • —

ఆ. అలను బుగ్గ పుట్టినప్పుడే క్షయమాను

గలను గాంచు లక్ష్మి గనుటలేదు

ఇలను భోగ భాగ్య మీతరుకాదాకో విశ్వ. 53

టీక. విశ్వ...వేమ. అలను = అలయందు, బుగ్గ = బుడగ, పుట్టిన
ప్పుడే = కలిగిన వెంటనే, క్షయమాను = నశించుచు, కలను = కలలో,
గాంచు = చూచెడి లక్ష్మి = సంపద, కనుటలేదు = అనుభవించుటలేదు,
ఇలను = భూమిని, భోగ్యభాగ్యము భోగము = సంపద, ఈతరు కాదా
కో = ఇట్లుకాదా.

తా. భోగ్యభాగ్యములు అలయందు బుట్టియప్పుడే నశించు బుడ
గల వంటివి

ఆ. కోతి నెనరదెచ్చి కొత్త పట్టము గట్టి

కొండముచ్చు లెల్ల గొలిచిట్లు

నీతిహీనునొద్ద నిర్భాగ్యులుండుట విశ్వ. 54

టీక. విశ్వ...వేమ- కోతి = కోరిని. ఎనర = ఒప్పుగా, తెచ్చి,
కొత్త = నూతనమైన, పట్టముగట్టి = రాజ్యాభిషేకముజేసి, కొండముచ్చులు =

కొండముచ్చులు, ఎల్ల = అన్నియు, గొలిచినట్లు = నేవించినట్లు, నీతిహీనునొద్ద = జ్ఞానములేనివాని యొద్ద, నిర్భాగ్యులు = నిర్భాగ్యులు, ఉండుట.
తా. జ్ఞానహీనుల యొద్ద నిర్భాగ్యులుండుట, కోతికి బట్టముగట్టి కొండముచ్చులు గొలిచినట్లే.

ఆ కల్లలాడు వాని గ్రామకర్త యెఱుంగు

సత్యమాడువాని స్వామి యెఱుంగు

బెక్క తిండిపోతుఁ బెండ్లామెఱుంగురా విశ్వ. 55

టీక. విశ్వ...వేమ-కల్లలాడువాని = అబద్ధము చెప్పవానిని, గ్రామకర్త = గ్రామాధికారి, ఎఱుంగు = ఎఱుగును. సత్యమాడువానిని = నిజము బల్కువానిని, స్వామి = భగవంతుఁడు, ఎఱుగు నుబెక్క = ఆశేకములు, తిండిపోతు = తినువానిని, పెండ్లాము ఎఱుంగు = ఎఱుగును.

తా. కల్లలాడువానిని, గ్రామాధికారి యెఱుంగును. నిజము బల్కువానిని పెండ్లామును, తన తిండి భార్యయెఱుగును.

ఆ. కల్ల నిజములెల్ల గరకంఠుఁ డెఱుంగును

నీరు పల్ల మెఱుంగు నిజముగాను

దల్లి తానెఱుంగును దనయుని జన్మంబు విశ్వ. 56

టీక. విశ్వ...వేమ-కల్లనిజములు = అబద్ధములు. నిజములు, ఎల్ల = అన్నియు, గరకంఠుఁడు = ఈశ్వరుఁడు, ఎఱుంగును, నీరు = జలము, పల్ల మెఱుంగును = పల్లము నెఱుంగును, నిజముగాను, తల్లి తా = తాను, ఎఱుంగని, తనయుని = కుమారుని, జన్మంబు = పుట్టుక.

తా. నిజానిజములు ఈశ్వరునకుఁ చెలియును నీరుపల్లము నెఱుంగును, తన కుమారుని పుట్టుక తల్లికిఁ చెలియును

ఆ. మెలకోకతోడ మాసిన తలతోడ

ఒకలు మఱికితోడ వందనేని

అగ్ర కులజుడైన నట్టిట్టు పిల్వరు విశ్వ.

టీక. విశ్వ...వేమ. మెలకోకతోడ = శుభ్రముగాలేని వస్త్రముతోడ, మాసిన తలతోడ = మాసిన శిరస్సుతోడ; ఒడలు = శరీరము, మురికితోడ, నుండెనేని = ఉన్నచో, అగ్రకులజుడైన = ఎక్కువకులములో బుట్టినవాడైన, అట్టిట్టు = ఎక్కువ గౌరవముగా, పిలువరు.

తా. మెలవస్త్రములతోడను, మాసిన తలతోడను. మురికియొడలుతోడను గనుపించినచో మంచికులముగలవాని నెనను గౌరవముగజూడరు

ఆ. చెట్టుపాలు జనులు చేవండు రిలలోన

ఎనువగొడ్డు పాలదెంతహితవు

పదుగురాడుమాట పాటింప నిజమయ్యా విశ్వ. 58

టీక. విశ్వ...వేమ. చెట్టుపాలు = చెట్టుయొక్క పాలు, చేదు = చేదని అందురు, యిలలోన = భూమియందు, ఎనువగొడ్డు = గేదె, పాలు, అదెంత = అదియేమి, హితవు = ఇష్టము, పదుగురు = పదిమంది, అడుమాట, పాటింప = పాటిచేయుట, నిజమయ్యా = నిజమౌను.

తా. చెట్టుపాలు చేదందురు. గేదెపాలు తీపియందురు పదిమంది మాటయే పాటిసేయుట నిజము.

ఆ. ఉప్పులేనికూర యూనంబు రుచులకు;

బప్పులేనితిండి ఫలములేదు;

అప్పులేనివాడె యధిక సంకున్నడు విశ్వ.

59

టీక. విశ్వ...వేమ. ఉప్పులేని, కూర, యూనంబు = హీనము, రుచులకు, బప్పులేని, తిండి, ఫలములేదు, = సార్థకములేదు, అప్పులేనివాడె, అధికసంకున్నడు = ఎక్కువ భాగ్యశాలి.

౬. పట్టుపట్టరాదు పట్టు విడువరాదు

పట్టెనేని బిగయఁ బట్టవలయుఁ

బట్టువిడుటకన్నఁ బరగఁ జచ్చుట మేలు విశ్వ 60

టీ. విశ్వ... వేమ-పట్టు=ఏదియైనను పని చేయవలయునను దీక్షి. పట్టరాదు=నహింపరాదు, పట్టి= అట్టి దీక్షణవహించి, విడువరాదు= వదలరాదు, పట్టెనేని=నహించినచో, బిగయఁగట్టిగా. పట్టనలయును= నహింపవలయు, పట్టి=వహించి, విడుటకన్న = విడుచుటకన్న. పరగఁ= ఒప్పుగా, చచ్చుట=మేలు=మంచిది.

తా. ఏదియైనను కార్యము చేయవలసి నన్నినప్పుడు ముందు పట్టు వల నహింపరాదు. నహించినపిదప వదలరాదు. దీక్షణవహించవలయుకన్న చచ్చుట మంచిది.

౮. అనఁగననఁగరాగి మతిక్కుయిల్లు మానుండు

దినఁగ దినఁగ వేము తీపిగలుగు

సాధనమునఁ బయలు సమకూరఁ ధరలోన విశ్వ. 61

టీ. విశ్వ... వేమ-అనఁగననఁగఁ=అనగాఅనగా. రాగము, అతిశయించునుండు=వృద్ధిబొందుచుండు, తినఁగ తినఁగా=తినఁగా తినగా, వేము=వేప, తీపు=తియ్యదనము, కలుగును, సాధనమున= బ్రయత్నమున పయలు=కార్యములు, ధరలోన = భూమిలోన, సమకూరు = కొని సాగును.

తా. అనఁగా అనఁగా రాగము బయలుబేరును. తినఁగా తినఁగా వేప తియ్యగాయుండును. ఏకార్యపైనను బ్రయత్నముమీద కొనిసాగును

౯. లెప్పులెన్నివారు తండ్రిోపతండ్రులు

లుర్విజనులకెల్ల నుండుఁ దప్ప

తప్పలెన్నుచు తమ లెప్పు లెఱుంగరు విశ్వ. 62

టీ. విశ్వ...చేమ.తప్పలు...దోషములు, ఎన్నువారు = లెక్కపెట్టు
వారు, తండ్రిపతండులులు = తపకమంది, ఉర్వి = భూమిని, జనులకెల్ల
అందరికిని, ఉండుకా = ఉండును, తప్ప = తప్పులు, ఎన్నువారు = లెక్క
పెట్టువారు, తమతప్ప, తమతప్ప = ఎఱుగరు.

తా. తప్పుల నెన్నువా రనేకులుండురు. ప్రతివానికిని దప్పుండుక
ఇతరుల తప్పుల నెన్నువారు తమతప్పు లెఱుగరు

ఆ. తనకుగల్గు పెక్క తక్కులు నుండఁగా

ఒగునేరమెందు నొరులఁగాంచి

చక్కలంబుఁగాంచి జంతుక నగినట్లు విశ్వ. 63

టీ. విశ్వ...చేమ.తనకు = తనకు, కల్గు = ఉన్న, శిశువు
ఎక్కడ, తప్పులు, నుండఁగా = ఉండఁగా ఒగు = పక్షవాదు, శరము =
దోషము, ఎందు = లెక్కపెట్టును, జనుల = ఇతరుల, కంచి = చూచి
చక్కలంబుగా = చక్కలంగను, కాంచి = చూచి, జంతుక, నగినట్లు =
నవ్వినట్లు.

తా. చెడ్డవాడు తనదగ్గర పెక్కు తప్పులుండఁగా చక్కలమును
గాంచి జంతుక నవ్వినట్లు, ఒరులతప్పుల నెంచును

ఆ. ఇనుము విటిగెనేని యినుమాలు ముమ్మాలు

కాచి. యతుకనచ్చు క్రమముగాను

మనసు విటిగెనేని మఱిచేర్పరాదయ్య విశ్వ. 64

టీ. విశ్వ...చేమ. ఇనుము = ఇనుము, విటిగెనేని = విటిగినచో
ఇనుమాలు = రెండుసార్లు, ముమ్మాలు = మూడుసార్లు కౌరి, యతుక
నచ్చు = అతికిరిగినచున్న, క్రమముగాను, మనస్సు = దిల్లెము, విటిగె
నేని = విటిగినచో, మఱిచేర్పరాదయ్య = మరుసపజచలేము.

తా. ఇనుము విటిగినచో, రెండుమాఱు సారులకాచి యతికించ
నచ్చును గాని మనస్సు విరటిగినచో మరల మరుసపజచర జాలము

ఆ. ఒకనిఁ జెఱచెదమని యుల్లమంజెంతురు

తమకు చేఱఁబుంగురు ధరను వరులు

తమ్ముఁజెరుచువాడు దైవంబుగాఢాశోవిశ్వ. 65

టీ. విశ్వ...తమ. ఒకనిన్ = ఒకనిని, చెఱచెదమని = తెలుసుకుటకు, యుల్లమందు = మనస్సులో, ఎంతురు = తలకురు, తమకుఁగలమఁబుక్కు మనుష్యులు, తమ్ముఁ జెరుచువాడు, దైవంబుగా = దేవుడు. కాఢాశోకాదా?

తా. కొందరు భోగులకు చేసినదొకటి కలంకుగాని తమ్ముఁజెరుచువాడు. తనముచ్చాదవి యెఱుంగుడు.

ఆ. చంపదగినయట్టి శత్రువు తనచేత

చిక్కెనేని కేసి నేయరాదు

పాసఁగ మేలు చేసి పొమ్మనుటచాలు విశ్వ. 66

టీ. విశ్వ...తమ. చంప = చంపుటకు, తగినయట్టి = తగినట్టి శత్రువు = విశోధి, తనచేత = తనచేతికి, చిక్కెనేని = చిక్కెనప్పుడు = అపాయము, నేయరాదు, పాసఁగ = ఒప్పుగా, మేలుచేసి = మంచి చేసి, పొమ్మనుట = వెళ్లుమనుటయే చాలు.

తా. చంపదగిన శత్రువు తనకుఁ చిక్కెనను కేసునేయక కేసి పొమ్మనుట మంచిది.

ఆ. మాటలాడనేర్పి మనను రాజలఁజేసి

పరిగఁ బ్రయము చెప్పి బడలకున్న

నెకరి చేతి సొమ్ము బూరక నచ్చువా విశ్వ. 67

టీ. విశ్వ...తమ. మాటలు = పలుకులు, రాజ = పలుక, నేర్పి కొని, మనస్సు = చిత్తము, రాజలన్ = రంజిల్లచేసి, పరిగ = పప్పుగా, బ్రయము

ము=హిరము, చెప్పి, బడలకున్న, ఒకరిచేతి సామ్యము=ఇంకొకరి యొద్ద నున్న సామ్యము, ఊరక వచ్చునా?

తా. మంచిమాటలను చెప్పి మనస్సు రంజిల్లఁ జేయుకున్నచో ఒకరి చేతిలో నున్న సామ్యము లూరక వచ్చునా?

ఆ. కానివానిచేతఁ గాసువీసంబిచ్చి

వెంటఁ దిరుగువాఁడు వెట్టివాఁడు

విల్లి తిన్న కోడి పిలిచిన పలుకునా విశ్వ. 68

టీ. విశ్వ...వేమ, కానివానిచేత=హీనుని చేతికి, గాసువీసంబు, ఇచ్చి=ఇచ్చి, వెంట=(వాని) వెంట, తిరుగువాఁడు, వెట్టివాఁడు= అవివేకి, పిల్లి, తిన్న=తినిన, కోడి, పిలిచిన, పలుకునా=మాట్లాడునా

తా హీనుని చేతిలో డబ్బు వెట్టి వానివెంటఁ దిరుగువాఁడు వెట్టివాఁడు, పిల్లిచే దినబడిన కోడి బలుకునా?

ఆ. వానగురియకున్న వచ్చును తోమంబు

వానగురిసెనేని వజ్రదపారు

వరద కలుపు రెండు వరుసతో నెరుగుడి విశ్వ. 69

టీ. విశ్వ...వేమ, వానగురియకున్న=వానకుఱియక పోయినచో వచ్చును=వచ్చును తోమంబు = కలుపు, వానగురిసెనేని = వానకుఱిసి నచో, వజ్రదపారు = వరదకలుగును, వజ్రద, కలుపు, రెండును, నరు సతో నెరుగుడి = వచ్చునని యెఱుఁగుఁడు.

తా. వర్షము లేకున్న కలుపు, వర్షమున్నచో వజ్రద, రెండును వచ్చునని తెలియుఁడు.

ఆ. పుట్టిన జరులెల్ల భూమిలోనుండిన

బట్టనా దగ్గఁ బట్టదెప్పును

యముని లెక్కరీతి నగుచునుండును విశ్వ. 71

టీక. విశ్వ...నను- పుట్టినజనులెల్ల = పుట్టినవారందఱు, భూమి లో = భూమిపైన, ఉండినకా = ఉన్నచో, పట్టువా, జగంబులోకము పట్టును, ఎప్పుడు, యముని = యమధర్మరాజుయొక్క; లెక్కరీతి = లెక్క ప్రకారము; అగుచునుండును = చనిపోవుచుండును.

తా. పుట్టిన వారెల్ల భూమియందున్నచో లోకముపట్టదు. యము ని లెక్కప్రకారము అందఱు పోవుచుండును.

ఆ. వాన రాకడయును బ్రాణంబు పోకిడ

కానబడ దదొత ఘనునికైన

గానబడినమీద గలియెట్లు నడచురా విశ్వ. 72

టీక. విశ్వ...నను- వానరాకడయును = వర్షము వచ్చుటయును- బ్రాణంబుపోకిడ = బ్రాణముపోవుటయును, కానబడదు = కనబడదు. ఎంతి = ఎట్టి; ఘనునికైన = గొప్పవానికైన; కానబడినమీద = కని పొందినదపై; కలి = కలియుగము, ఎట్లు = ఏవిధమునను, నడచురా = నడచును

ఆ. చిప్పబడ్డ స్వాతిచినుకు మ స్త్యంబాయె

నీటబడ్డ చినుకు నీటగలిగె

బ్రాహ్మి గల్లుచోట ఫలమేల దక్కరా విశ్వ. 73

టీక. విశ్వ...నను- చిప్పబడ్డ = చిప్పయందండిన, స్వాతిచినుకు = స్వాతి వానచినుకు. మస్త్యంబాయె (మస్త్యంబు + అయె) = మస్త్యం బయ్యెను; నీటబడ్డ = నీటయందుండిన, చినుకు, నీటగలిగె = నీటలోఁ గలిగెను, బ్రాహ్మి = కర్మములగుట, గల్లుచోట = అయ్యెడలమున, ఫల మేల = ఫలపొందున, దక్కరా = తప్పును.

తా. స్వాతివాన చినుకు చిప్పయందండిన మస్త్యమగును. నీటండిన గలిగిపోవును. బ్రాహ్మియున్నచో ఫలపొందున దప్పును.

ఆ. ఎన్ని చోట్లు తిరిగి యేపాట్లు పడినను

అంటనియ్యక శని వెంటఁదిరుగు

భూమి కొత్తలైన భుక్తులు కొత్తలా విశ్వ. 14

టీక. విశ్వ...వేమ. ఎన్నిచోట్లు = ఎన్నిస్థలములు, తిరిగి = సంచరించి, ఏపాట్లు పడినను = ఎట్టికష్టములపడినను, అంటనియ్యక = సొందనియ్యక, శని = శని, వెంట = వెంటనే, తిరుగును, భూమి = భూమిని, కొత్తలైన = కొత్తయైన, భుక్తులు = తినుటలు, కొత్తలా.

తా. ఏస్థలములు తిరిగినను, ఏకష్టములపడినను ఏమియుఁ బొందనియక శనివెన్నంటుచునేయుండును భూమికొత్తలైనభుక్తికొత్తదా.

ఆ. అనుభవానిచోట సద్ధికులమనరాదు

కొంచమైన సదియుఁ గొడువకాదు

కొండ యద్దమందు కొంచమై యుండదా విశ్వ. 15

టీక. విశ్వ...వేమ. అనుభవానిచోట = కలుగాని ప్రదేశమున, అధికులము = గొప్పవారమని, అనరాదు. = పలుకరాదు, కొంచమైన, అదియు = అది, కొడువకాదు = కొంతకాదు కొండ, అద్దమందు = అద్దముగాన, కొంచెమై యుండదా = కొంచెముగా నుండదా.

తా. ఏలుగాని సలమున మన మధికులమని చెప్పకొనరాదు. కొంచెము వారమన్నను కొంతలేమ అద్దమందు కొండవిన్నదిగ గనపించదా.

ఆ. ఇమ్ముదన్నవేళ నెమ్మి లెన్నియు మాని

కాల మొక్కరీతి గడనలయు

విజయుఁ డిమ్ము దప్పి విరటుని కొల్పదా విశ్వ. 16

టీక. విశ్వ...వేమ. ఇమ్ము = స్థాము, రప్పవేళ = రప్పసమయమున ఎమ్మెలు = విషయములు, ఎన్నియు, మాని = విడిచి, కాలము, ఒక్కరీతి =

ఒక రీతిగా, గణపవలయును = పువ్వవలయును, విజయుడు = అర్జునుడు, ఇమ్ము స్థానము, తప్పి = విడిచి, విరటుని = విరటరాజును, కొల్వడా = చేపించుట.

తా. స్థానము తప్పవచ్చును విషయము లన్నియు విడిచి రామును గణపవలయును. అర్జునుడు విరటుని కొలువలేదా.

ఆ. కర్మమునికమయిన గడచిపోవగ రాదు

ధర్మరాజు దెచ్చి తగని చోట

గంకుభట్టగ జేసె గట్టకటా దైవంబు విశ్వ. 77

టీక. విశ్వ...శకు. కర్మము = తాను జీవితకర్మము, అధికమయిన = ఎక్కువయినచో, గడచిపోవగరాదు = చాటవలనుపడక, ధర్మరాజు = ధర్మరాజును, దెచ్చి, తగనిచోట = యతఃకుండదగని స్థలమున, కంకుభట్ట = కంకుభట్టుగా, దైవంబు = దేవుడు, గట్టకటా = అయ్యయో జేసెన = చేసెను.

తా. కర్మమును నెవ్వరు గడువజాలరు అంతటివాడైన ధర్మరాజు నైవము గంకుభట్టుగఁ జేసి విరటుని గొలిపించినాడు.

ఆ. లక్ష్మీయేలిసట్టి లంకాధిపతిపురి

పిల్లకోతి పోణ కొల్లపెట్టె.

చేటుకాలమయిన నిరుప నెల్పుడేచాలు విశ్వ. 78

టీక. విశ్వ...శకు. లక్ష్మీ = లక్ష్మీదేవి, ఏలిసట్టి = పరిపాలించిన, లంకాధిపతిపురి = రాజధాని ప్రదేశము లంక, పిల్లకోతిపోణ = చిన్న కోతుల గుంపు, కొల్లపెట్టె = కొచ్చెను. చేటుకాలమయిన = వివాదము గలముఠావివాదము, చేటుప = చేటుచుటకు, ఎల్పుడే = చిన్నవాడే, చాలు

తా. లక్ష్మీయేలిస లంకను పిల్లకోతులగుంపు కొల్లకొట్టెను. కావలసినవివాదము ఎంతవలంతునినైనను వంచుటకు అల్పుడేచాలు.

ఆ. చిక్కియున్న వేళ సింహంబునైనను

బక్కకుక్కకొది బాధచేయు

బలిమిలేనివేళఁ బంతంబు చెల్లదు విశ్వ.

79

టీక. విశ్వ...వేమ- చిక్కియున్న వేళ = బలమరగియున్న సమయమున, సింహంబునైనను, = సింహమునైనను, బక్కకుక్క, కఠిని బాధచేయు = బాధకలిగించును, బలిమి = బలము, లేనివేళ = లేనప్పుడు, పంతము, చెల్లదు = సాగదు.

తా. బలము లేనప్పుడు సింహమునైనను బక్కకుక్క కఠిని బాధకలిగించును బలములేనప్పుడు పంతము చెల్లదు.

ఆ. మొదటనాశపెట్టి తుడిలేదు పొమ్మను

పరమలోభులైన పాపులకును

ఉసురు తప్పుకంటె నుండేలు చెబ్బగా విశ్వ.

80

టీక. విశ్వ...వేమ- మొదట = తొలుత, ఆశపెట్టి = ఆశకలిగించి తుడి = చివరకు, లేదు. పొమ్మను = బొమ్మను, పరమలోభులైన = మిక్కిలి లోభులైన, పాపులకును = పాపాత్ములకును, ఉసురు = ఉసురు, తప్పుక = తప్పుకుండి, ఉండేలు చెబ్బగా = ఉండేలు చెబ్బవిధమున; అంటు = అంటును,

తా. మొదట నాశపెట్టిన పంపనాతలేదను లోభుల కుసురు ఉండేలు చెబ్బగా తిగిలి తీరును.

ఆ. ఇచ్చువాని యొద్ద నేయనివాడున్నఁ

జచ్చుగాని యీది సాగనీడు

కల్పతిరువుక్రింద గచ్చ పొదుష్షట్టు విశ్వ

81

టీక. విశ్వ...వేమ- ఇచ్చువానియొద్ద = దానము నేయువానియొద్ద ఈయనివాడు = లోభి; ఉన్న = ఉండిన; చచ్చుగాని = చచ్చుచుగాని;

ఈది=ఇచ్చుట, సాగనీడు = చేయనియడు; కల్పవృక్షముక్రింద=కల్పవృక్షముక్రింద, గచ్చపాద, ఉన్నట్లు.

తా. కల్పవృక్షముక్రింద గచ్చపాద యున్నట్లు; ధర్మపంతుని దగ్గఱ లోనియున్నచో ధర్మము చేయనియడు.

ఆ. అరయ నాస్తియనక యద్ధమాటాడక

తట్టుపడక మదిని దన్నుకోక

తనది గాదనుకొని తా బెట్టునదె పెట్టు విశ్వ. 82

టీక. విశ్వ...చేమ- అరయ = అరయఁగా, నాస్తియనక=లేదనక, అద్ధమాటాడక = అద్ధమచెప్పక, తట్టుపడక = తొట్టువాటుపడక, మదిని=మనస్సులో, తన్నుకోక; తనది; కాదనుకొని = కాదనియెంచి. తా = తాను, పెట్టునదె = ఇచ్చునదె, పెట్టు = ఈది.

తా. లేదనుకుండ తొట్టువాటుపడక, మనస్సులో తన్నుకోక ఉన్నది తనది కాదనుకొని, పెట్టినపెట్టే పెట్టు.

ఆ. ధనముగూడఁబెట్టి దానంబుచేయక

తాను దినక లెస్స దాచుగాక

తేనెటీగకూర్చి తెరువరియ్యదా విశ్వ. 83

టీక. విశ్వ...చేమ- ధనమా = ద్రవ్యము, గూడఁబెట్టి=బాగ్రత్త జేసి దానంబుచేయక = దానముచేయక, తాను, దినక = తనకుండ, లెస్స=ఎక్కువగా, దాచుఁగాక = దాచుఁగాని, తేనెటీగ, కూర్చి = నాచి, తెరువరికి=బాటసారికి, ఇయ్యదా.

తా. లోని ధనముగూడఁబెట్టి దానము సేయక, తాను దినక దాచును. అయ్యది తేనెటీగ తేనెను జేర్చి తెరువరికిచ్చినట్లుగూడు.

ఆ. కొంకణంబుపోవ గుక్కసిహముకాదు

కాశిగ్రామ బంది గజము కాదు

వేటుజాతి గాదు విప్రుండు కాలేమ విశ్వ. 84

టీ. విశ్వ...వేమ, కొంకణంబు = కొంకణంబునను, పోవకా = పోయిన, కుక్క- సింహముకాదు = మృగరాజుకాదు, కాకి = కాకికి. అరుగకా = అరిగిన, పంది, గజము = ఏనుగు, కాదు. నేలుబారివాడు = ఇతర కులమువాడు, విప్రుండు = బ్రాహ్మణుండు, కాలేడు = కానీరడు.

తా. కొంకణమునకుఁ బోయినను కుక్క సింహముగాలేనట్లును కాకికిఁబోయినను పంది ఏనుగు కానట్లును, ఇతర కులమువాడు బ్రాహ్మణుండు కానేరడు.

ఆ. తవిటి కరయబోవ దండులంబుల గంప

శ్వానమాక్రమించు సామ్యముగను

వైశ్యుననుని సామ్యు వసుధనీచుల కబ్బు విశ్వ. 87

టీ. విశ్వ...వేమ, తవిటికి = తవుడును, అరయ = చూచుటకు, పోవ=పోవకా, తండులంబులగంప=బియ్యపుగంప, శ్వానము = కుక్క, ఆక్రమించు = వెళ్ళు నేసికొని, సామ్యముగను = విధముగా, వైశ్యుననుని సామ్యు = కోమటిధనము, వసుధ = భూమియందు, నీచులకు = హీనులకు, అబ్బు = లభించును.

తా. తవిటికిఁబోవ బియ్యపుతట్ట శ్వాన మాక్రమించినట్లు కోమటి సామ్యు నీచులకు లభించును.

ఆ. దాతకాని వాని దరుచుగా వేడిన

వాడు దాతయానె వసుధలోన

అవును దర్భయానె యధిలోముంచిన విశ్వ. 88

టీక. విశ్వ...వేమ- దాతకానివాని=దానముసేయని వానిని, తరుచుగా=అప్పుడప్పుడు, వేడిన = వేడికొన్నచో, వాడు = అతడు, దాతయానె = దాతయగునా, వసుధలోన, అవునుగడ్డి, అధిలో = సముద్రములో, ముంచిన = ముంచినను, దర్భయానె = దర్భయగునా.

తా. చాతకాని వానిని కలుచు అడిగిన చాతకాడు. అవుడగడ్డి సముద్రములో ముంచిన మాత్రమున దర్భయగువా.

టీ. పరగజాతిగుండు పగులగొట్టవచ్చు

కొండలన్ని పిండి గొట్టవచ్చు

కఠినచిత్తు మనసు కరిగింపగారాదు విశ్వ. 89

టీక. విశ్వ—నేను. పఱగ = ఒప్పుగా, జాతిగుండు = జాతిగుండును, పగులగొట్టవచ్చు = పగులగొట్టవచ్చును. కొండలన్ని = కొండలన్నిటిని; పిండిగొట్టవచ్చు = పిండిగాచేయవచ్చును, కఠినచిత్తుమనసు = కఠినచిత్తుని యొక్క మనస్సు, కరిగింపగారాదు = కరిగింపరాదు.

తా. జాతిగుండను పగులగొట్టవచ్చును. కొండలను పిండిచేయవచ్చును. కఠినుని మనస్సుమాత్రము కఠిగింపరాదు.

ఆ. వంపుకట్టకాల్చి వంపు దీర్చగవచ్చు

కొండలన్ని పిండి గొట్టవచ్చు

కఠినచిత్తు మనసు కరిగింపగారాదు విశ్వ. 90

టీ. విశ్వ—నేను, వంపుకట్ట = వంకరగావన్న కట్టను, కాల్చి, వంపు = వంకర. తీర్చవచ్చును = పొగొట్టవచ్చును, కొండలన్ని పిండిగొట్టవచ్చు, కఠినచిత్తుమనసు కరిగింపగారాదు.

తా. కాల్చి కట్టకన్న వంకరతీర్చవచ్చును. కొండలను పిండిచేయవచ్చును. కాని కఠినమనస్సు కరిగింపలేదు.

ఆ. విత్తము గలవాని వీపు పుంజైనను

వసుధలోనఁ జాల వార్తకెక్కు

భేదవానియింటఁ బెండ్లైన నెఱుంగరు విశ్వ. 91

టీ. విశ్వ—నేను, విత్తముగలవాని = ధనవంతుని, వీపు = వీపునెవ పుంజైన = కురుపులేదినో, వసుధలోన = భూమిలోన, చాల =

ఎక్కువగా, వార్త = వార్తకు, ఎక్కు = బయలుదేరును, పేదవానియింట = పేదవానియింటిలో, పెండ్లయిన = పెళ్ళియైనను, ఎఱుగరు.

.తా. గొప్పవాని వీపుమీద కురుపులేచినచో యావార్త జగమెల్లఁ బ్రాకును. పేదవానియింట పెళ్ళియైనను ఎవ్వరు చెప్పకొనరు.

ఆ. ఆపదగల వేళ నరసి బంధులఁజూడు

భయమువేళజూడు బంటుతనము

పేదవేళజూడు పెండ్లాము గుణముచు విశ్వ. 92

టీక. విశ్వ...వేమ- ఆపదగలవేళ = ఆపదవచ్చినవేళ, ఆరసి, బంధుల = బంధువులు, చూడు = చూడుము, భయమువేళ = భయపడినప్పుడు, చూడు = చూడుము, బంటుతనము, పేదవేళ = దరిద్రము వచ్చినప్పుడు; చూడు, పెండ్లాము గుణము = భార్య గుణము.

.తా. ఆపదవేళ బంధువులను జూడుము. భయపడినప్పుడు బంటుతనము చూడుము. దరిద్రము వచ్చినప్పుడు భార్యగుణము చూడుము.

ఆ. ఆలిమాటలువిని యన్నదమ్ములఁబాసి

వేత్రపోవువాఁడు వెట్టివాఁడు

కుక్కతోకబట్టి గోదావరీచునా విశ్వ. 93

టీక. విశ్వ...వేమ- ఆలిమాటలు = భాగ్యమాటలు, విని = ఆలకించి, యన్నదమ్ముల = అన్నదమ్ములను, పాసి = విడిచి, వేత్ర = శేత్ర, పోవువాఁడు = అరుగువాఁడు, వెట్టివాఁడు = అవివేకి, కుక్కతోక = కుక్కతోక, పట్టి = పట్టుకొనిన, గోదావరి = గోదావరి, ఈదునా?

.తా. భాగ్యమాటలు విని వేత్రపోవువాఁడు వెట్టివాఁడు. కుక్కతోక బట్టుకొన్న గోదావరి యీదునా.

ఆ. మగని కాలమందు మగువ కష్టించిన

సుఖము కాలమందు సుఖమునందు

కలిమి లేమి రెండు గల వెంతవారికి విశ్వ.

టీ. విశ్వ...శమ, మగనికాలమందు = భర్తయున్నప్పుడు, సు
గుణ = అడుది, కష్టించిన = కష్టపడిన, మతుల కాలమందు = కొడుకుల
కాలములో, సుఖమునందు = సౌఖ్యము బొందును, కలిమి = సంపద, లేమి =
దరిద్రము, కెందు, కలవు = ఉన్నది. ఎంతవారికి = ఎట్టివారికైనను,

తా. స్త్రీ మగనికాలములో కష్టపడినచో, మతుల కాలమున
సౌఖ్యముల బొందును, కలిమిలేదు తెట్టివారికైనను నున్నది.

అ. చెప్పలోనిగాయి చెవిలోని జోజీగ

కంటిలోని నలును కాలిముల్లు

ఇంటిలోనిపోడు ఇంతంతగాదయ్య విశ్వ. 95

టీ. విశ్వ...శమ, చెప్పలోనిగాయి = చెప్పలోపలనుండుగాయి,
చెవిలోని జోజీగ = చెవియందు జేగు-జుగ, కంటిలోని నలును = కంటి
లోబడు నలును; కాలిముల్లు = కాలువందు ముల్లు, ఇంటిలోనిపోడు = ఇం
టిలో గలహము, ఇంతంతగాదయ్య = ఇట్లుండునని చెప్పలేదు.

తా. చెప్పలో గాయ, చెవిలోజుగ, కంటిలోనలును, కాలిలో
ముల్లు, ఇంటిలో కలహము కడు బాధ కలిగించును.

ఆ. తల్లిదండ్రులపయి దయలేని పుత్రుండు

పుట్టెనేమి వాడు గిట్టెనేమి

యింటబుట్టి పెరిగి యిల్లాలి బంటురా విశ్వ. 96

టీ. విశ్వ...శమ, తల్లిదండ్రులపయి = తల్లిదండ్రులమీద, దయలేని
పుత్రుండు = దయలేనికొడుకు, పుట్టెనేమి = పుట్టికనేమి, గిట్టెనేమి = వచ్చిన
నేమి, యింట = ఇంటియందు, పుట్టి, పెరిగి = పెద్దవాడై, ఇల్లాలి
బంటురా = భార్యకుబంటు

తా. తల్లిదండ్రుల పయిన దయలేని కొడుకుబుట్టిన నేమి! వచ్చిన
నేమి! వాడు భార్యకు బంటు.

ఆ. తనకులేనినాడు దైవంబు దూఱును

దనకుగల్గెనేని దైవమేల

తనకు దైవమునకు దగులాట మెట్టిదో విశ్వ. 97

టీ. విశ్వ...వేమ, తనకు = తనకు, లేనినాడు = ఏమియులేని దినము, దైవంబు = దైవమును, దూఱును = తిట్టును, తనకు, గల్గెనేని = ఉన్నచో, దైవమేల = దేవుడేల, తనకు = తనకు, దైవమునకు, దగులాట మెట్టిదో = తగులాటమేమా.

తా. లేనప్పుడు దేవుని దూఱును. ఉన్నప్పుడు దైవమేల. దైవమునకు నతనికి సంబంధమేమిటి.

ఆ. మాటలాడుటాకటి మనసులో నొక్కటి

ఒడలిగుణము వేఱ యోజవేఱ

ఎట్లుగల్గు ముక్తి యాలాగు తానుండ విశ్వ. 98

టీ. విశ్వ...వేమ; మాటలాడుటాకటి = పలుకుటాక విధము, మనసులోనొక్కటి = మనస్సులోమఱియొకవిధము, ఒడలిగుణము = శరీరగుణము వేఱ = మఱియొకరీతి, యోజవేఱ = ఆలోచనవేఱు, ఎట్లు = ఏతీరున, కలు = కలుగును, ముక్తి = మోక్షము, తాలాగు = యాచీరున, తానుండ = తానుండగా.

తా. మాటమొకటి; మనసొకటి, గుణమొకటి; ఆలోచనయొకటిగా నుండువానికే ముక్తి యెట్లు కలుగును !

ఆ. అంతరింగమగు మనసుగాని మూలచేసి

మంచివాని వలెనే మనుజుడగుదు;

ఇతరులెఱుగకున్న స్వీర్ష్యుల జ్ఞానగ్రహ విశ్వ. 99

టీ. విశ్వ...వేమ, అంతరింగమగు = మనస్సునందు; అపరాధములు = దోషములు, చేసి = కావించి, మంచివానివలెనే = మంచివానిరీతి నే

మనుజుడుండు = మనుష్యుడుండును, ఇతరులు, ఎఱుంగునను. పెరిగినా
నకున్న ఈశ్వరుడు; ఎఱుంగఁడా?

తా. మనస్సులో అపరాధములుచేసి, మంచిచానినాలేక మనుజుండు
కానుపించినను వానిని ఈశ్వరుడు; చెఱుంగఁడా?

౮. మ్రుచ్చు గుడికిబోయి ముడి విప్పినేగాని

పొసఁగస్వామి జూచి మ్రొక్కడతఁడు

కుక్క యిల్లుసాచ్చి కుండలు వెరుకదా విశ్వ 100

టీ. విశ్వ...వేమ, మ్రుచ్చు = దొంగ, గుడికి = దేవాలయమునకు
పోయి = పోయి, ముడివిప్పినేగాని = ఎఱుకొంగునైన మనుష్యుడను; ప్ప్పునే
గాని, పొసఁగ = బహుశా, స్వామిన్ = దేవునిచూచిన, మ్రొక్కడు, అతడు
కుక్క, ఇల్లుసాచ్చి = ఇంటిలోఁ బ్రవేశించి, కుండలు వెరుకదా = అన్ని
కుండల వెరుకను.

తా. దొంగ దేవాలయమునకుఁ గోరునను విఘ్నముల విప్పటకే
చూచునుగాని, దేవునకు మ్రొక్కడు. ఇల్లు పోచ్చినకుక్క కుండలు
వెరుకదా.

౯. వేషభాషలెఱిగి కాపాయవస్త్రముల

కట్టగానె ముక్తి కలుగఁబోదు

సంజుబోడులైన తలఁపులు బోదులా విశ్వ 101

టీ. విశ్వ...వేష, వేషభాషలు = వేషముభాషలు, ఎఱిగి = గ్రహి
పించి, కాపాయవస్త్రముల = కావినగడ్డలు, కట్టగానే = ధరించినంతనే
ముక్తి = మోక్షము కలుగఁబోదు, తలలు = శిరములు, బోదులైన,
తలఁపులు = ఊహలు, బోదులా.

తా. కాపాయవస్త్రములు ధరించినంతనే ముక్తిరాదు. తల బోడి
యైనను తలఁపులు బోడియగునా?

ఆ. ఓగునోగు మెచ్చు నొనరంగ నజ్ఞాని

భావమిచ్చి మెచ్చు బరతులుబు

పంది బురద మెచ్చు బస్మీరు మెచ్చునా విశ్వ. 102

టీ. విశ్వ...వేమ. ఓగున్ = పనికిమాలినవారిని, ఓగు = పనికిమాలినవాడు (మూఢుడు) మెచ్చున్ = మెచ్చుకొనును, ఒనరంగన్ = తిగునట్లుగా పరమబుద్ధులు = మిగుల లోభియగువాడు. అజ్ఞానిన్ = జ్ఞానము లేనివానిని, భావమిచ్చి = హృదయమిచ్చి (మనస్సు) మెచ్చున్ = మెచ్చుకొనును, పంది = వరాహము, బురదన్ = బాడిని, మెచ్చుకొనును. = మెచ్చుకొనునాని, పస్మీరుక్ = పన్నీటిని, మెచ్చునా = మెచ్చుకొనునా ? (మెచ్చుకొనదనుట)

తా. పంది చెడ్డలగు మూఢుడు తెలిసికొననట్లు లబ్ధిండు పండితుల నెఱుంగఁ జాలకు.

ఆ. గాఢ కుప్పెలోనఁ గడగుచు నీపంబు

దెట్టలుండు జ్ఞాన మట్టలుండు

తెలిసివట్టివారి దేహంబులందును విశ్వ. 103

టీ. విశ్వ...వేమ. గాఢ కుప్పెలోనక్ = కాజుబుడ్డియందు. నీపంబు అది = ఆదీపము, గడగుచుక్ = ప్రకాశించుచు, ఎట్టలుండుక్ = ఏవిధముగాఁ బ్రకాశించుచుండునో అట్టలు = ఆవిధమున, జ్ఞానము = తెలివి, తెలిసినట్టివారి = జ్ఞానినింతులయొక్క, దేహంబులందును = శరీరములందును, ఉండుక్ = ఉండును.

తా. కాజుబుడ్డి యందలి దీపమే విధముగాఁ జరింపక ప్రకాశించుచుండునో ఆవిధముగానే జ్ఞానము మనస్సు చలనములేక యుండును.

ఆ. ఉప్పు కప్పురంబు మెక్క సోలికనుండు

జూడఁ జూడ రుచులఁ జూడనేఱు

పురుషులందుఁ బుణ్యపురుషులు వేఱుమా విశ్వ. 104

టీక. విశ్వ...శేమ- చూడక + చూడక = బాగుగ జూచినయెడల.
ఉప్పు = లవణమును, కప్పురంబు = కర్పూరమును, ఒక్కపాలిక = ఒకరి
తిగానే, ఉండుక = ఉండును. (అనగాఁగనఁబడుననుట) రుచులబాడ =
చవుల విధము; వేలు = ఒకటికాదు, పురుషులందుక = మనుష్యులలో.
పుణ్యపురుషులు = పుణ్యాత్ములు, వేటయా = ఒక్కవిధముగానుండరు.
తా. చూపులకు, ఉప్పును గప్పురము నొక విధమగు వర్ణము కలిగి
యుండియు రుచులు భేదముగా నుండునట్లు మనుష్యులలో సుజన దుర్జన
భేదవట్టుగా నుండును.

ఆ. అంకి తెట్టిగి మాటలాడ నేర్చినపుడె

ఏన్న పెద్ద తనము లెన్న నేల?

ఏన్న చేతి దివ్యై పెద్దగా వెలుగదా విశ్వ. 105

టీక. విశ్వ...శేమ- అంకితెట్టిగి = సాధకబాధకములఁ దెలిసికొని,
మాటలు, అడక = పఠకంగా, నేర్చినపుడె = నేర్చిన కాలమందు.
ఏన్న = చిన్నవాఁడు పెద్దతనములు = పెద్దసేన్న అనుతారతమ్యమును,
ఏన్న నేల = అలోపింపఁగూడదు; ఏన్న చేతి దివ్యై = పసివాని చేతిగాని
దీపము, పెద్దగా = పెద్దదిగా, వెలుగదా = ప్రకాశింపదా (ప్రకాశించును)

తా. ఒకపనియందు సాధకబాధకములు తెలిసినవాడైన యెడల
పసివాడైనను ఆతనిమాటను విశ్వసించులెను. జ్ఞానము లేకున్న యెడల
పెద్దవాడైనను, ఆతని మాటను విశ్వసించరాదు;

ఆ. వరుగురాదు మాట పాటియై ధరించెల్లు

నొక్కదాదు మాట నొక్కదెందు

ఊరకుండువాని కూరెల్ల నోపదు విశ్వ. 106

టీక. విశ్వ...శేమ- పరుగురు = పలువురు, అడుమాట = చెప్పనట్టి
మాట, పాటియై = వ్యాయము కలదియై, ధరక = భూమియందు,
చెల్లున్ = ఒప్పును, ఒకడు, అడుమాట = చెప్పనట్టిమాట, ఎందుక =
ఎక్కడను, ఎక్కడు = పరస్పరంపఁబడదు; ఊరకుండువానికిక = ఏమియు

వేమన రత్నములు.

మాటాడక యుండు వారనితో, ఊరెల్లక = గ్రామమందలి జనులసము
జాయకులయ్య, ఓపడు = సరికాదు.

తా. పలువురు చెప్పమాట తప్పయినను సరియని మనఃస్థులు ఇట్టి
వేడుకుడుకాని ఒక్కడు నిజముపలికినను ప్రజలమాట నొప్పుకొనరు,
కాబట్టి తెలివికలవాడు దానిని చెలిసికొని యూరకుండుటమంచిది.

బ. ధార్మికునకుఁ గాని ధర్మంబుగనరాదు

కష్టజీవికెల్లు గానబడును

నీరు చొరక లోతు నిజముగాఁ దెలియదు విశ్వ. 107

టీక. విశ్వ...వేమ- ధార్మికునకుఁగాని = ధర్మాత్మునకుఁ దప్ప
(ఇతరులకు) ధర్మంబు, కానరాదు = తెలిసికొన శక్యముగాదు. కష్టజీవి
కెల్ = కష్టింది జీవించువానికి, ఎల్లు = ఏవిధముగా, కానబడును =
కానవచ్చును. నీరు = నీటియందు, చొరక = దిగక, లోతు = అంతటి గం
భీరత, నిజముగాఁ = సత్యముగా, తెలియదు.

తా. నీటియందు దిగకుండ నానీటి లోతుఁదెలిసికొనఁ జాలని విధ
మున ధర్మముదిగలవాఁడుగాని సూక్ష్మమును తెలిసికొనఁ జాలఁడు.

ఆ. అన్నమునుగ నతని కన్నంబుఁ దెట్టెర

పాతవేయుదాన ఫలితమేమి

ధనికునకు నొనఁగు దానఁబునటవలెవిశ్వ. 108

టీక. విశ్వ...వేమ- అన్నము = భోజనము, అడుగని = కావలయు
నని కొరని, అతనికి = వానికి, అన్నంబు, తెట్టెనక = తెట్టినచో, పాత
వేయుట = అన్నమున దినక పాతవేయును, దానక = అట్లుపాతవేసినందు
లన, ఫలితము + ఏమి = ఏమిప్రయోజనము, ధనికునకుక = ధనముగలవానికి
నొనఁగుదానంబులు = చెచ్చుదానంబులు, అటువలె = అట్లే (వ్యర్థమునట)

తా. ధనముగలవానికి దానమిచ్చుట, అతనిలేనివానికి అన్నము తెట్టి
వేయుట వ్యర్థము.

మారుతి హిందూ దేశ చరిత్రము

II వ ఛారమునకు III వ ఛారమునకు అప్రూడ్

యిచ్చప్రకృత సెలబకు ననుసరించి శ్రీ ముక్కునాథుడు
యాలాబు, B.A., L.T., మునిమాణిక్యం నరసింహారావు, B.A., L.T.,
గార్లచే వ్రాయబడినది. తెల రు. 0-12-0. 40 చిత్రపటములు కలవు.

సివిక్కుమాన్యుయల్ (అప్రూడ్)

4, 5 శరగకుల బాలురకు ప్రకృతస్క్రిము ననుసరించి ముని మాణిక్యం
నరసింహారావు, B.A., L.T., గార్లచే వ్రాయబడినది. చాలా బాగుగ
యూన్నదని పెక్కుమంది ఉపాధ్యాయులు అభిప్రాయముల నిచ్చియున్నాడు
సివిక్కు సౌకర్యముల కథలుగా వ్రాయబడినది. తెల రు. 0-6-0 మాత్రం

అభిమన్యుడు (వచనము) అప్రూడ్.

భారతవీరులలో నెల అగ్రగణ్యత వహించిన వీరులలో యితను
ప్రశంసనీయుడు. వీని కార్యము, పితృభక్తి దేశభక్తి, పెద్దలయెడ విస
యము, దైవభక్తి విర్లనాతీతము. 1, 2, 3 ఛారముల బాలురకు ఉపయోగము
గాయున్నదని వాడబడుచున్నది. పెక్కుమంది ఉపాధ్యాయులు అభిప్రాయముల
నిచ్చియున్నారు. తెల రు. 0-8-0

భక్తకథామంజరి (వచనము) అప్రూడ్.

వీరిచార్యములగు ముప్రసిద్ధి కెందిన హిందూపురాణములలోని భక్తుల
కథలు వృదుమధుర శైలిని 1, 2, 3 శరగకుల బాలురకు మిక్కిలియుపయుక్త
ముగా యుండునట్లు వ్రాయబడినది. ప్రతిబాలుడు చదువలసిన పుస్తకము
తెల రు. 0-8-0

వలయువారు;—

మారుతిరాం అండ్ కంపెనీ,

శ్రీ లక్ష్మీనిలాస ప్రెస్, బెజవాడ.

బెజవాడ

మాన్యంత పరిచర స్కూల్ పుస్తకములు

1 భాస్కర శతకము టీక..... (అప్రూడ్)	0.4.0
2 దాశరథీశతకము టీక..... (అప్రూడ్)	0.4.0
3 కుమారీ శతకము సటిక	0.2.0
4 బాలరామాయణం సటిక (అప్రూడ్)	0-2.0
5 కుచేలోపాఖ్యానము టీక..... (అప్రూడ్)	0-4.0
6 మక్కినేక క్యాణము టీకా సాదాబయిండు (అప్రూడ్)	0-6.0
7 డిటో క్యాణికో బయిండు	0.8.0
8 గజేంద్రమోక్షము సాదాబయిండు (అప్రూడ్)	0.6.0
9 డిటో క్యాణికో బయిండు	0.8.0
10 వ్రహ్మద చరిత్ర లేక సప్తమస్కంధముమూలం.	0.6.0
11 నవీన గోదావరిజిల్లా భూగోళం... (అప్రూడ్)	0.4.0
12 కృష్ణజిల్లా భూగోళం by N.S. Somayajulu, B A, L. T.	0-4.0
13 నవీన గుంటూరుజిల్లా భూగోళం	0-4.0
14 చంచత్తంకము ..... (అప్రూడ్)	0.8.0
15 సిరిచంద్రిక పరవస్తు చిన్నయ్యమాం కృతం (అప్రూడ్)	0.2.0
16 బాలధ్వజచరిత్ర 3, 4, 5, తరగతులకు (అప్రూడ్)	0.3.0
17 బాలకుశలచరిత్ర 4, 5, 6, తరగతులకు (అప్రూడ్)	0.5.0
18 రామాయణ సిరికథలు 4, 5, 6, తరగతులకు...	0.6.0
19 భాగవత సిరికథలు 1, 2, 3, సారములకు	0.10.0
20 భారత సిరికథలు మొదటి భాగము చొమ్మింటో (అప్రూడ్)	0.4.0
21 భారతసిరి కథలు రెండవ భాగము చొమ్మింటో (అప్రూడ్)	0.4.0
22 మమతీకతకము టీకా తాత్పర్యము (అప్రూడ్)	0.2.0

అన్ని పుస్తకముల అన్ని క్లాసుల పుస్తకములు ప్రభుత్వ రకములు మాన్యంత పుస్తకములు కాదు. నూరుతిరా కంపెనీ తెజపాడ.

